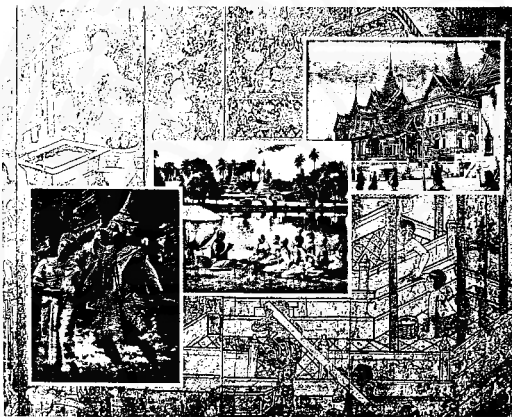

วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท

ของ
ศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา บริสุทธิ์
ราชบัณฑิตในประเพณีวรรณศิลป์

ราชบัณฑิตยสถาน

วิเคราะห์วรรณคดีไทย โดยประเภท

เขียนโดย

ศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา บริสุทธิ์

ราชบัณฑิตยสถาน : ๒๕๓๔

๑๕๔ หน้า ๓๐ บาท

“ วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท ”

เป็นผลงานชิ้นล่าสุดทางภาษาและวรรณคดีของผู้เขียน ซึ่งเป็นราชบัณฑิตในประเพณีวรรณศิลป์ สาขาวิชาวรรณกรรมร้อยแก้ว ผู้พิมพ์คือราชบัณฑิตยสถานซึ่งเคยตีพิมพ์ผลงานของผู้แต่งคนเดียวกันนี้เมื่อปีที่แล้วคือเรื่อง

“ ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปล ”

หนังสือเรื่องวิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท จัดว่าเป็นมุมมองในแง่ใหม่ของการศึกษาวรรณคดีไทย ซึ่งผู้แต่งได้ใช้ความรู้ความชัดเจนในทางภาษาและวรรณคดีเป็นเครื่องมืออันมีประสิทธิภาพในการจัดระบบของการศึกษาวรรณคดีแนวประวัติเสียใหม่ให้บังเกิดความเข้าใจอย่างง่ายและกว้างขวางไม่เยิ่นเย้อ และไม่สับสนเหมือนการเขียนตำราวรรณคดีไทย ซึ่งกระทำกันมาในแบบเก่าซึ่งแบ่งการศึกษาวรรณคดีไทยตามยุคสมัย และเน้นเรื่องประวัติผู้แต่งมากมายทั้ง ๆ ที่ในหลายกรณีมีความคลุมเครือ ยกแก่การวินิจฉัยและตัดสิน และยังเป็นปัญหาหนักสมองแก่ผู้อ่านมาจนปัจจุบันนี้

ดร. ปัญญา บริสุทธิ์ ได้จัดระบบการศึกษาวรรณคดีไทยแบบกว้าง ๆ โดยจัดแบ่งวรรณคดีไทยที่มีชื่อเสียงทั้งยุคโบราณและยุคหลังเสียใหม่ตามประเภทของลักษณะเนื้อหาและรูปแบบผสมผสานกัน โดยตัดความสับสนในเรื่องฉันทลักษณ์และยุคสมัยออกไปก่อน แล้วจึงแยกประเภทเนื้อหาเข้าเป็นกลุ่มหรือประเภทเดียวกันตามความเหมาะสมและเป็นไปได้ ในขณะที่เดียวกันก็คงรูปแบบของฉันทลักษณ์ไว้บางกลุ่มตามเอกลักษณ์ที่ทำให้เข้าใจกันดีมาแล้วแต่โบราณ เช่น วรรณคดีลิลิต และวรรณคดีคำฉันท์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแบ่งวรรณคดีโดยประเภทอย่างนี้ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นเล่มนี้ ก็ยังทิ้งปัญหาไว้บ้าง แต่เล็กน้อยเต็มที่ ปัญหาเล็กน้อยดังกล่าวก็คือ การซ้ำซ้อน หรือการทับเส้นของประเภทต่อประเภท เช่น กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ โดยเนื้อหาเป็นวรรณคดีคำสอนแน่นอน แต่โดยรูปแบบการประพันธ์หรือฉันทลักษณ์ เรื่อง กฤษณาสอนน้องคำฉันท์อาจจะจัดเข้าอยู่ในประเภทวรรณคดีคำฉันท์ก็ได้ แต่ความซ้ำซ้อนดังกล่าวนี้ผู้แต่งได้ทำให้สิ้นไปโดยเลือกเอากฤษณา-

สอนน้องคำจันทร์ไว้ในวรรณคดีคำสอนเพียงประเภทเดียว ไม่มองทั้งสองประเภท ซึ่งการรักที่เสียตายนองอย่างนั้น จะทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้อ่านโดยใช่เหตุ การที่ผู้เขียน ตัดสินใจเอาไว้ในกลุ่มวรรณคดีคำสอนก็คงจะด้วยเหตุผล ว่า **"ความดีเด่น"** ของวรรณคดีเรื่องนี้อยู่ที่เนื้อหา สาระเป็นใหญ่ หาได้อยู่ที่รูปแบบคำประพันธ์ซึ่งมีคุณค่า น้อยกว่ามาก อันนี้คงจะเป็นหลักเกณฑ์ที่ผู้เขียนยึดถือ ไว้อย่างเหนียวแน่นเสมอต้นเสมอปลาย แม้เมื่อมีปัญหา ทำนองเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ผู้เขียนก็ตัดสิน ปัญหาลงได้โดยการยึดถือ **"ความเด่น"** ในด้านใด ด้านหนึ่งของวรรณคดีเป็นหลักในการแยกประเภท

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึง **การแยกประเภท วรรณคดี** ออกเป็นกลุ่มเป็นพวกโดยละเอียดถึง ๑๒ กลุ่ม หรือ ๑๒ บท ได้แก่ กลุ่ม **วรรณคดีคำสอน วรรณคดีศาสนา วรรณคดีนิทาน วรรณคดีลิลิต วรรณคดีนิราศ วรรณคดีเสภา วรรณคดีบทละคร วรรณคดีเพลงยาว วรรณคดีคำฉันท์ วรรณคดียอพระเกียรติ วรรณคดีคำหลวง และ วรรณคดีปลุกใจ** เมื่อแยกเป็นบทๆ ตามประเภทแล้วก็ใช้รูปแบบการ บรรยายแบบเดียวกันทั้ง ๑๒ บท คือ อธิบายวรรณคดี แต่ละประเภทว่ามีลักษณะอย่างไร ในประเภทนั้นๆ มี เรื่องอะไรที่มีชื่อเสียงบ้าง หลังจากนั้นจึงยกตัวอย่าง บทประพันธ์ดีเด่นที่อยู่ในหนังสือเล่มนั้นมาให้ดู แล้ว แปลความโดยย่อว่ากล่าวถึงอะไร ลงท้ายแต่ละบทคือ คำวิจารณ์บทประพันธ์ที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ชี้ให้เห็นแนว ความคิด ทักษะ และเจตนาของกวี ตลอดจนข้อข้อ บกพร่องบางประการในคำประพันธ์ แทนที่จะมุ่งยกย่อง ในด้านที่ดีเพียงด้านเดียว

บทวิจารณ์ส่งท้ายแต่ละตัวอย่างคำประพันธ์ดูจะเป็นจุดเด่น อันแสดงภูมิปัญญาของ ดร. ปัญญา บริสุทธิ์ ว่ามีทั้งวิัจักษณ์และวิจารณ์อย่างกว้างขวางในขณะเดียวกัน ซึ่งทำให้งานชิ้นนี้น่าอ่าน ตัวอย่างเช่นวิจารณ์ อิศริญาณภษิต ตอนหนึ่งว่า

“เนื้อความไม่ติดต่อกัน เพราะกวีกล่าวถึงหลาย เรื่องในขณะเดียวกัน ซึ่งถ้าจะเปรียบกับสุภาสิตพระร่วง จะเห็นว่า สุภาสิตพระร่วงกล่าวถึงหลาย ๆ เรื่องเหมือนกัน แต่มีระเบียบดีกว่า เพราะสามารถแบ่งข้อความ เป็นวรรคๆ ทำให้เข้าใจได้ง่ายไม่สับสน ส่วนอิศริญาณภษิต แต่งเป็นกลอนสุภาพ ควรจะให้เนื้อความจบลงในแต่ละ บาทของกลอน เพื่อจะได้อ่านเข้าใจง่ายเหมือนอย่าง สุภาสิตในกลอนของสุนทรภู่ แต่ก็ไม่ได้ทำดั่งนั้น เนื้อ ความจึงกระจัดกระจายไม่รู้ว่าจะจบในวรรคหรือบาท หรือ เลยออกไปในบทอื่น ซึ่งถ้าหากว่าจะใช้คำประเภทอื่นที่มีการแบ่งวรรคให้ชัดเจน อาจจะเข้าใจได้ง่ายกว่านี้ ถึงแม้ว่าอิศริญาณภษิตจะใช้ถ้อยคำแรงๆ และเผ็ดร้อนก็ตาม แต่การที่คำสอนไม่ติดต่อกัน และยากที่จะแบ่งความ ให้เห็นชัดเจน จึงทำให้ขาดระเบียบและความไพเราะอย่าง น่าเสียดาย และทำให้ผู้แต่งถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเขียน หนังสือปะปะไม่มีขั้นตอน ไม่มีระเบียบ สุดแต่จะคิดอะไร ได้ก็เขียนลงไป บางทีอาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้แต่งไม่ได้ ตั้งใจจะสอนใคร เพียงแต่บันทึกข้อความตามอารมณ์ ของตนที่เกิดขึ้นชั่วคราวชั่วครวเท่านั้น เมื่อประเมิน คุณค่าในฐานะวรรณคดีคำสอนแล้ว จึงด้อยกว่าวรรณคดี คำสอนเรื่องอื่น ๆ”

ความทันสมัย หรือความตื่นตัวให้ทันสมัย ด้รับ พังความก้าวหน้าความเปลี่ยนแปลงในวงวิชาการเป็นสิ่ง จำเป็นสำหรับนักวรรณคดีอย่างยิ่ง เพราะบทวิจัยใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นวิชาการสาขาใด ใน ทางวรรณคดีก็เช่นเดียวกัน การวิจัยรุ่นใหม่มีประโยชน์ ในการศึกษาวรรณคดี เพราะทำให้หุ่กว้าง ดากว้างไม่ ล้าสมัย การที่จะอ้างข้อเท็จจริงในสมัยก่อนโดยไม่รับรู้ ผลงานวิจัยใหม่ ๆ เป็นเรื่องของทักษะที่คับแคบ ไม่ทำให้ วิชาการก้าวหน้าไปได้ ผู้เขียน “วิเคราะห์วรรณคดีไทย โดยประเภท” คงจะได้รับเครดิตในเรื่องนี้ เพราะได้ติดตามงานวิจัยใหม่ ๆ และพิจารณาเห็นความถูกต้องและ ความเหมาะสมแล้ว จึงแทรกหลักฐานไว้บางตอนในงาน เล่มนี้ เช่น ตอนที่กล่าวถึง “สุภาสิตสอนสตรี” (หรือ

เรียกกันทั่วไปว่า “สุภาชิตสอนหญิง”) ซึ่งเข้าใจกันว่า สุนทรภู่แต่งมาแต่เก่าก่อน ผู้เขียนได้กล่าวแย้งว่า

“เป็นวรรณคดีคำสอนที่แพร่หลายมากเล่มหนึ่ง มักจะเรียกกันว่า สุภาชิตสอนหญิงของสุนทรภู่ โดยเข้าใจว่าสุนทรภู่เป็นผู้แต่ง แต่หลักฐานจากการวิจัยเรื่องนี้ ปรากฏว่าหนังสือเล่มนี้มีชื่อมาตั้งแต่แรกที่ตีพิมพ์ในรัชกาลที่ ๕ ว่า ‘สุภาชิตสอนสตรี’ และมีได้มีคำอธิบาย หรืออ้างไว้ตอนไหนเลยว่า สุนทรภู่เป็นผู้แต่ง ปรากฏว่าผู้แต่งที่แท้จริงชื่อ นายภู นกกระจาบ เป็นกวีในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งแต่งนิทานคำกลอนที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เรื่อง ‘นกกระจาบ’ อันเป็นนิทานชาดกเรื่องหนึ่ง คนทั้งหลายจึงเรียกบุคคลผู้นี้ว่า นายภูนกกระจาบ เพื่อให้เห็นแตกต่างจากนายภูคนอื่น ๆ.....”

หนังสือเรื่อง “วิเคราะห์วรรณคดีไทยโดยประเภท” เป็นผลงานที่แสดงความพยายามอีกก้าวหนึ่งของ ดร. ปัญญา บริสุทธิ์ ที่จะแสดงให้เห็นว่า การศึกษาวรรณคดีไทยแบบที่นำเสนอนี้เป็นแบบหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหมู่นักนิยมนวรรณคดีไทยให้กว้างขวางและเห็นมุมมองได้หลากหลาย และทำให้เกิดความชื่นชมในกวีวิจนะมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะผู้เขียนเสนอผลงานนี้ด้วยภาษาอันเรียบง่าย มีขั้นตอนในการบรรยายอย่างมีระเบียบ และใช้เป็นเอกสารอ้างอิงได้ดีพอสมควร

รศ.ดร. ศักดิ์ศรี แยมันตดา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธนาคารทหารไทย

รักและห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม

บ้านเรามีท้องฟ้า มีสายน้ำ มีภูเขา มีต้นไม้ แล้วเราจะอยู่อย่างไร ถ้าไม่มีอะไรเหลือเลย

ธนาคารทหารไทย จำกัด